



**LIETUVOS RESPUBLIKOS
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS KONTROLIERIAUS ĮSTAIGA**

Lietuvos policijos generaliniam komisarui
Linui Pernavai
Saltoniškių g. 19, Vilnius

2016-05-30 Nr. (6.1.-2016-54,69)2-548/2

DĖL VAIKO TEISIŲ IR TEISĖTŲ INTERESŲ UŽTIKRINIMO ADMINISTRACINIO PROCESO METU

Atsižvelgiant į Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaigos praktikoje išryškėjusias problemas (kurios stebimos ne vienerius metus) dėl policijos pareigūnų veiksmais sudaromų prielaidų vaiko teisių ir teisėtų interesų pažeidimams administracinio proceso metu, norime atkreipti Jūsų dėmesį į problemos aktualumą ir tikimės atsakingo situacijos įvertinimo ir konstruktyvių, efektyvių priemonių problemos pašalinimui.

Pastebėtina, kad policijos pareigūnai nevengia vaikų (nukentėjusių, liudytojų ar teisės pažeidimą ar nusikalstamą veiką galimai įvykdžiusių) dėl galimai neteisėtų veiksmų (tiek administracinės teisės pažeidimų, tiek galimai įvykdytų nusikalstamų veikų) apklausti ugdymo įstaigoje, ugdymo(si) proceso metu. Taip pat, pastebėtina, kad apklausiant vaiką administracinio proceso metu nesivadovaujama įstatymo analogija - Baudžiamojo proceso kodekso normomis, taikomomis baudžiamųjų nusižengimų bylų procesui. T.y. nevertinama, nesprendžiamas klausimas dėl specialistų (vaiko teisių apsaugos, psichologo) dalyvavimo apklausiant vaiką/tikslinant aplinkybes dėl galimo administracinio teisės pažeidimo, atsainiai žiūrima į vaiko atstovo apklausoje (duodant paaiškinimą ir kt.) dalyvavimą.

Vienas iš Administracinių teisės pažeidimų kodekse (1 straipsnis) nustatytų uždavinių - užkirsti kelią teisės pažeidimams, auklėti piliečius, kad jie tiksliai ir nenukrypdami laikytųsi Lietuvos Respublikos Konstitucijos bei kitų įstatymų, gerbtų kitų piliečių teises, garbę ir orumą, sąžiningai vykdytų savo pareigas, jaustų atsakomybę visuomenei.

Pažymėtina, kad užkardant bei tiriant administracinius teisės pažeidimus, įgyvendinant teisės aktų nustatytus uždavinius, vykdamas priskirtas funkcijas bei atliekant pareigas, svarbu, kad būtų tinkamai užtikrinamos ir galimai administracinius teisės pažeidimus įvykdžiusių (ar nukentėjusių) asmenų (minimu atveju - nepilnamečių) teisės ir teisėti interesai.

Europos Tarybos Ministrų komiteto gairėse dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo¹ pažymėta, kad policija turėtų gerbti visų vaikų asmenines teises ir orumą ir atsižvelgti į vaikų pažeidžiamumą, t.y. į jų amžių, brandumą <...>.

Vaiko interesų pirmumo principu turėtų būti vadovujamasi visuose su vaikais susijusiuose veiksmuose ir sprendimuose. Vaiko teisių komiteto nuomone², „kiekvienam su vaiku ar vaikais susijusiu veiksmu reikia atsižvelgti į jų interesus kaip pagrindinį prioritetą. Žodis „veiksmas“ apima ne tik sprendimus, bet ir visus veiksmus, elgesį, pasiūlymus, paslaugas, procedūras ir kitas priemones“.

¹ Priimtos Europos Tarybos Ministrų komiteto 2010-11-17

² Vaiko teisių komiteto Bendrasis komentaras Nr.14 (2013) dėl vaiko teisės, kad jo interesams būtų skiriamas pagrindinis prioritetas (3 straipsnio 1 dalis)

Lietuvos Vyriausiasis administracinis teismas yra pasisakęs³, kad „Rinkdami, tirdami ir vertindami įrodymus administracinio teisės pažeidimo byloje tam įgalioti subjektai privalo laikytis įrodinėjimo procesą reglamentuojančių teisės normų. <...>. Tai pasakytina ir kalbant apie nepilnamečio liudytojo apklausos ypatumus, tiriant ir nagrinėjant administracinio teisės pažeidimo bylas. ATPK nėra detalizuojama vaiko, kaip liudytojo, apklausos atlikimo tvarka, nėra reglamentuojami pareigūnų veiksmai atliekant minėtus procesinius veiksmus, nenumatyta galimybė ištraukti į šį procesą vaiko teisių apsaugos institucijoms bei kitoms tarnyboms, aiškiai neįtvirtinta, kad nepilnamečio asmens apklausoje turi dalyvauti jo atstovas. Nesant atitinkamų normų, reikalingų nagrinėjamam visuomeniniam santykiui reglamentuoti, paprastai vadovaujamosi įstatymo analogija. <...>. Detaliau nepilnamečių apklausos ypatumai reglamentuoti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse.“

Priimtame Administracinių nusižengimų kodekse (Kodeksas įsigalioja 2017-01-01 (remiantis 2016-03-25 įstatymu Nr. XII-2275 (TAR, 2016, Nr. 2016-06425) taip pat nustatyta (593 straipsnis), kad pareigūnams tiriant administracinius nusižengimus (apklausiant asmenis, įtariamus administracinių nusižengimų padarymu, nukentėjusiuosius, liudytojus arba paimant iš šių asmenų rašytinius parodymus ir kt.), *mutatis mutandis* taikomos Baudžiamojo proceso kodekso nuostatos.

Baudžiamojo proceso kodekso 186 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta, kad nepilnamečio liudytojo ar nepilnamečio nukentėjusiojo apklausoje turi teisę dalyvauti jo atstovas. Proceso dalyvių prašymu arba ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar ikiteisminio tyrimo teisėjo iniciatyva į nepilnamečio liudytojo ar nepilnamečio nukentėjusiojo apklausą privalo būti kviečiamas valstybinės vaiko teisių apsaugos institucijos atstovas arba psichologas, kurie padeda apklausti nepilnamečių, atsižvelgdami į jo socialinę ir psichologinę brandą.

Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2009-09-16 įsakymu Nr. I-126 (Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2015-02-18 įsakymo Nr. I-52 redakcija) patvirtintų rekomendacijų Dėl nepilnamečio liudytojo ir nukentėjusiojo apklausos (toliau – Rekomendacijos) 4 punkte pažymėta, kad parenkant apklausos atlikimo vietą, būtina įvertinti, ar tai nepakenks apklausiamo nepilnamečio interesams, mokymosi procesui, psichologinei būsenai, taip pat patyčių grėsmę ir kitas aplinkybes.

Draudžiama apklausą atlikti mokymo ar ugdymo įstaigoje arba nepilnamečio buvimo šioje įstaigoje laiku, atstovo pagal įstatymą darbuvietyje, išskyrus išimtinius atvejus, kai apklausos vieta yra suderinta su atstovu pagal įstatymą, mokymo ar ugdymo įstaigos administracija ir jei tai nepakenks apklausiamo nepilnamečio interesams.

Pažymėtina, kad vaikai, dalyvaudami teisinėse procedūrose, priklausomai nuo jų amžiaus, socialinės brandos, bendros psichologinės būklės bei charakterio savybių į situaciją reaguoja skirtingai. Tačiau manytina, bet kokių atveju, vaiko dalyvavimas teisiniuose procesuose (nesvarbu, kokia jo procesinė padėtis, kokiam (administraciniame ar baudžiamajame) procese jis dalyvauja) vaikus paveikia emociškai, sukelia stresą, įtampą.

Atsižvelgiant į vaiko specifinę padėtį dėl jo amžiaus ir socialinės brandos, vaikas ne visada gali tinkamai pasinaudoti jam suteiktomis teisėmis. Todėl pareigūnai turėtų itin kruopščiai išaiškinti vaikui jo teises, galimas teises pasekmes, užtikrinti, kad nebūtų pakenkta jo interesams, padėčiai, nesudaryti sąlygų galimam psichologiniam poveikiui ir kt.

Bendraujant su vaiku būtina atsižvelgti į jo psichologinę ir socialinę brandą. Vaikai itin jautriai reaguoja į neigiamą poveikį jų reputacijai. Manytina, kad policijos pareigūno atvykimas į mokyklą ir bendravimas su vaiku (ar tai būtų informacijos tikslinimas, apklausa (paaiškinimo paėmimas) ar kt.) konkrečiai jį liečiančiu klausimu, gali sukelti vaikui emocinę įtampą, bereikalingą kitų asmenų domėjimąsi situacija ir gali įtakoti tolimesniam vaiko kontaktui su mokyklos aplinkos žmonėmis. Manytina, kad ugdymo įstaiga neabejotinai yra netinkama vieta apklausai (paaiškinimo paėmimui). Policijos pareigūnų bendravimas (ar tai būtų dėl nusikalstamos veikos ar dėl administracinio teisės pažeidimo) su vaiku neturėtų vykti vaiko buvimo ugdymo įstaigoje metu.

³ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2010-07-16 nutartis, administracinė byla Nr. N⁵⁷⁵-5912/2010

Siektina, kad vaikas, susidurdamas su teisėsaugos institucijų pareigūnais, patirtų kuo mažesnę psichologinę diskomfortą/stresą bei nebūtų sudaromos prielaidos vaiko teisių ir teisėtų interesų pažeidimui.

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytą, siekiant užtikrinti tinkamą prioritetinės vaiko teisių ir jo teisėtų interesų apsaugos ir gynimo principo bei vaiko teisių ir jo teisėtų interesų įgyvendinimą, vadovaujantis Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 1, 5 punktais, 12 straipsnio 1 dalies 13, 15 punktais atkreipiame Jūsų dėmesį į būtinybę gerinti policijos pareigūnų žinias, kompetenciją/kvalifikaciją klausimais, susijusiais su vaikų apklausomis (paaiškinimo paėmimu, aplinkybių tikslinimu, apklausos vieta, įstatyminių atstovų informavimu, specialistų dalyvavimo (pagal poreikį) užtikrinimu ir kt.) administracinio proceso metu.

Apie priimtus sprendimus prašau iki 2016-08-01 informuoti vaiko teisių apsaugos kontrolierę.

PRIDEDAMA.

2016-05-30 pažyma Nr. (6.1.-2015-54, 69)PR-81 - 4 lapai.

2015-01-27 pažyma Nr. (6.1.-2014-260)PR-12 - 6 lapai.

2013-02-22 pažyma Nr. (6.6.-2012-343)-PR-34 - 3 lapai.

Pagarbiai

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė

Edita Žiobienė